

УДК 74.01/.09: 7.067: 7.079

АРТ-ДИЗАЙН В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ПУБЛІЧНИХ ХУДОЖНІХ ПРАКТИК

ПШИНКА Наталя

Київський національний університет технологій і дизайну, Україна
natpshinka@gmail.com

Представлено результати дослідження особливостей арт-дизайну та його функціонування в сучасному українському суспільстві як засобу оновлення і трансформації візуально-семантичної складової соціальної комунікації. Основними функціями арт-дизайну в публічному просторі визначено функцію медіаресурсу, транслятора нових ідей для побудови відкритого суспільства, залучення індивіда до єдиного культурного поля соціуму і водночас недопущення уніфікації та знеособлення предметного середовища людини.

Ключові слова: арт-дизайн, медіаресурс, соціальна комунікація, публічні художні практики, візуальний образ, семантика.

ВСТУП

Трансформації, що відбуваються в сучасному українському суспільстві, потребують пошуку засобів гармонізації потреб індивіда у творчому самовираженні та його соціальної взаємодії з іншими людьми в публічному просторі з метою вироблення нових ідей і дискурсів. Дієвим засобом публічних практик стає арт-дизайн як складна інтегративна система візуалізації, здатна продукувати нові філософські, етичні й естетичні смисли.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Актуальною проблемою є вивчення засобів та механізмів функціонування арт-дизайну в контексті сучасних публічних художніх практик (паблік-арту) як медіаресурсу з метою актуалізації культурної ідентичності соціуму й побудови комунікацій нового відкритого типу для подолання пост-тоталітарного дискурсу в суспільстві. У зв'язку з цим важливо дослідити: 1) арт-дизайн не лише як засіб самовираження індивіда, а насамперед як соціально значуще явище; 2) особливості й трансформацію візуально-семантичної складової об'єктів арт-дизайну відповідно до теорії знаково-символічних систем; 3) нові форми візуальних практик у міському середовищі Києва, які виникли впродовж останніх років і сприятимуть формуванню нових суспільних ідей.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Пошук міри особистісного і громадського в житті людини актуалізується в наш час і втілюється в альтернативних філософських, соціологічних і, як наслідок, мистецьких течіях. Дослідники трактують феномен арт-дизайну як стиль, як метод проектування і як вид

самостійної творчості, для якого характерне яскраве авторське висловлювання, індивідуалізація об'єктів дизайну, семантичність образів, і протиставляють його уніфікованості традиційних функціоналістських дизайнерських напрямків з їх пошуком універсальної мови, доступної для носіїв різних культурних традицій, наслідком чого стає, безособистісність предметного середовища людини. У типології арт-дизайну виділяють предметно-просторові конструкції, арт-стайлінг, іміджевий арт-дизайн (антропо-предметні втілення у дизайні костюма і боді-дизайні), натурно-предметний дизайн, художній арт-дизайн (проектування об'єктів, дійств) [1].

Як складна інтегративна система, арт-дизайн описується теоретиками в рамці найбільш характерних стильових ознак – превалювання естетики над утилітарністю, а його функціональність трактується насамперед як засіб активного самовираження й утвердження власної індивідуальності. Вважаємо такий підхід неповним, оскільки в більшості досліджень майже не приділено уваги ще одній важливій функції сучасного арт-дизайну – функції візуального медіаресурсу (в контексті сучасних публічних художніх практик), спрямованої не на виокремлення індивіда, а на його залучення до єдиного культурного поля. Адже об'єкти дизайну, винесені в публічний простір, ніколи не були лише естетичним явищем, але виконували роль своєрідного візуального транслятора смислових патернів. Саме цей аспект, який потребує глибокого вивчення, став предметом нашого дослідження; в його основу покладено комплексний функціонально-семантичний підхід, що дає можливість трактувати філософські, етичні й естетичні смисли арт-дизайну як складові сучасних публічних художніх практик.

Відомо, що публічні мистецькі практики («Public art») виникли у США та Західній Європі в середині ХХ ст., спирались ідеологічно на демократичний ідеал державного устрою, а культурологічно – на тяглу мистецьку традицію. Проте такі практики в Україні (з її посттоталітарним дискурсом в мистецтві) на межі століть потребують переосмислення філософських, семантичних та естетичних поглядів, пошуків способів втілення національної та соціокультурної ідентичності [2].

Емпіричною базою нашого дослідження реалізації суспільної функції арт-дизайну обрано міжнародний етнокультурний проєкт «Писанка Арт-фест» (2016 - 2018 рр.), його засновник та організатор – Ігор Добруцький, локація – Софійська і Михайлівська площі Києва. Цей арт-проєкт став результатом синергії, синтезу виражальних засобів, стилістичних і технологічних особливостей, символічно-знакових систем різних видів і жанрів мистецтв, це: *дизайн-проектування* виставкового простору, елементів експозиції, тектоніки і декору арт-об'єктів, костюмів учасників флешмобів; флористика; світложивопис тощо; *архітектура* (архітектурні споруди, включені в соціальну візуальну комунікацію, малі архітектурні форми та конструкції, а також простір між дзвіницями, мурами та золотими банями Софійського й Михайлівського соборів, які

мають у колективній свідомості українців особливе сакральне значення – як символ утвердження й відродження тисячолітньої Української державності з XI ст. до новітньої історії і нашого часу, вони виступають не просто екстер'єром, тлом, а головними контекстоутворюючими об'єктами); *скульптура* (сотні яєць, розміром від 5 см до 2 м і великодні зайці, деякі доповнені скульптурними елементами, ліпленням); *живопис, графіка, декоративне мистецтво* (зокрема витинанка, вишивка, ткацтво, художнє кування, кераміка, плетіння та ін.); *музичне мистецтво* (зокрема вокал, хоровий спів); *синтетичні мистецтва*: театр, музично-танцювальне дійство (зокрема танцювальний флешмоб за участю 600 дітей), фото- і кіномистецтво.

Особливо важливо для нашого дослідження, що участь у створенні арт-об'єктів взяли і професійні художники та майстри народної творчості, і аматори, а також діти різного віку з усіх областей України та діаспори. Загалом у 2016 - 2018 рр. було представлено близько 1000 гігантських писанок і великодніх зайців; презентовано колекції з понад 50 тис. писанок, композиції з крашанок. Щороку фестиваль відвідувало близько 2 мільйонів українців і закордонних туристів, що демонструє потенціал арт-дизайну як організаційного інструмента об'єднання для мистецької взаємодії окремих індивідів, формування патріотичного мислення громадян, спільної культурної платформи соціуму.

Окремого дослідження потребує символіка великоднього яйця (сакрального у міфопоетичних традиціях багатьох світових культур, зокрема й української, де воно є прообразом Світового яйця, з якого народжується Всесвіт), а також елементів дизайну арт-об'єктів. Тематику, жанр, технологію і символіку декорування учасники обирали самостійно. Проте можна виокремити два основні стилістико-семантичні напрями: 1) традиційний (дохристиянські знаки-символи, характерні для кожного регіону України; сакральна символіка найбільших світових релігій, насамперед християнства); 2) індивідуальний стиль, оригінальні, часто фантастичні образи і композиції найрізноманітнішої тематики як самовираження митця, втілення власної творчої концепції та ідеї.

Зазначимо, що для арт-дизайну загалом (і для більшості об'єктів на фестивалі) характерна і *ідея*, що дозволяє реципієнту «зчитувати» змістові постулати, ідейні сенси твору. У результаті накладання різних контекстів та інтерпретації індивідуальних візуальних образів виникає ефект народження нового контексту (часто неочікуваного) [3]. Для аналізу нових смислів, створених на основі давніх архетипів, зосередимося на творах викладачів КНУДТ (Київ, Україна). Образи композиції Інги Ермак «Tres equitum es Apocalipsis» (рис. 1.а) апелюють до символіки Книги Одкровення з Нового Заповіту і сприймаються як нагадування людству про крихіткість гуманістичної сфери й апокаліптичні наслідки воєн і взаємопоборювання. Уляна Балан назвала писанку «Випадок у Саду» (рис. 1, б) і відтворила красу райського саду, який і після вигнання з нього Адама і Єви квітне, зберігає Гармонію, на противагу космічному Хаосу.

Рис. 1. Твори викладачів каф. рисунка та живопису КНУТД:
а – Єрмак І. «Тres equitum es Apocalipsis»; б – Балан У. «Випадок у Саду»; в – Гальчинська О. «Народження»

Писанка Ольги Гальчинської «Народження» (рис. 1, в) візуалізує глибинні сенси. Це автопортрет, художниця творила його, коли готувалася подарувати світові нове життя, зобразила себе у стані медитації, у позі Будди (символу просвітлення, найвищої духовної досконалості).

Рис. 2. Твори викладача КНУТД Пшінки Н.: а, б – «Дерево життя»;
в – «Книги – морська глибина»

Складна візуальна семантика писанки «Дерево життя» (рис. 2, а, б) Наталі Пшінки. Тут цитуються та інтерпретуються протообрази: міфологеми українського фольклору (жінка-Берегиня, вінок з маків), дохристиянська символіка народної образотворчості («дерево життя», візерунки тканих рушників), візантійський іконопис (крила шестикрилих

Серафимів, які огортають Землю), скіфський шолом з головою лева (артефакт IV ст. до н. е.). Екстраполюючись на сучасність, вони поєднуються з нещодавно створеними зразками графічного дизайну – знаками-шевронами підрозділів Збройних Сил України (рельєфні аплікації на ангельських крилах). Отже, первісні смисли, проєктуючись на сьогоднішній день, народжують синтезований образ із новим змістовим наповненням.

Нагадуючи соціуму афористичні рядки І. Франка «Книги – морська глибина», Н. Пшінка перетворила великоднього зайця (образ якого не має асоціативного зв'язку з морем) на дельфіна, декорованого різнобарвними сторінками книжок та шрифтовою композицією (рис. 2.в).

ВИСНОВКИ

Аналіз проєкту «Писанка Арт-фест» як візуалізації культурних і соціальних сенсів, а також семантичного ряду його окремих мистецьких об'єктів, дає підставу констатувати, що в результаті масштабної творчої взаємодії, синергії сотень авторів і глядачів завдяки виражальним засобам арт-дизайну в публічному середовищі продукується новий контекст, образність, семантичний простір і культурний дискурс. Феномен арт-дизайну як чинника візуальної комунікації й соціальної взаємодії потребує ґрунтовного вивчення, що стане предметом наших подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Степанов А. В. Арт-дизайн: структура и содержание понятия. *Вестник Учебно-методического объединения по профессионально-педагогическому образованию*. Екатеринбург, 2007. Вып. 2 (41).
2. Удріс Н.С. Візуалізація комунікативної практики як домінанта соціальної комунікації першого десятиріччя XXI ст. *Наукові праці*. Вип. 199. Т. 211. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. С. 38–43.
3. Даниленко О.А. Парадоксы повседневности: осмысление в русле визуальной социологии. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2013. № 1053. С. 15.

PSHINKA N.

ART DESIGN IN THE FRAME OF MODERN PUBLIC ARTISTIC PRACTICES

The results of the study of the features of art design and its functioning in modern Ukrainian society as a means of updating and transforming the visual-semantic component of social communication are presented. The main functions of art design in the public space are the function of media resources, the translator of new ideas for building an open society, involving the individual in a common cultural field of society and at the same time preventing the unification and depersonification of the subject environment.

Key words: *art-design, media resources, social communication, public art practices, visual image, semantics.*